

Faktablad för att bedöma indikator till miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen

B.2.3 Effekter av organiska tennföreningar på snäckor (imposex)

Havsmiljödirektivet syftar till nå god miljöstatus i EU:s havsområden, det vill säga att biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar, samtidigt som ett hållbart nyttjande möjliggörs genom att en ekosystembaserad metod för förvaltning av mänskliga aktiviteter tillämpas.

En del av den nationella förvaltningen består av att enligt 19 § havsmiljöförordningen fastställa miljökvalitetsnormer med indikatorer som ska innebära att god miljöstatus kan nås. Indikatorerna, med sina målvärden, används för att bedöma om miljökvalitetsnormerna följs. Denna bedömning är i sin tur ett underlag i framtagandet av åtgärdsprogram, men är även ett verktyg för att avgöra om tillståndet i miljön närmar sig god miljöstatus.

Som underlag för bedömningen, och som ett komplement till beskrivningen av indikatorerna i föreskrifterna, publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad som mera i detalj beskriver indikatorn vad gäller metoder och bedömning. Det kan finnas mer än en indikator till varje miljökvalitetsnorm. Miljökvalitetsnormerna och indikatorerna ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, vilka uppdateras minst vart sjätte år.

Version: Samrådsversion

Publiceringsdatum: 2024-10-16

Inledning

Tributyltenn (TBT) och andra organiska tennföreningar (OTC) har historiskt använts i båtbottnfärg för att förhindra påväxt på fartygsskrov. Föreningarna är giftiga och skadliga för det marina livet. Marina snäckor hör till de mest känsliga organismerna och de är därför lämpliga indikatorarter för påverkan av organiska tennföreningar som förekommer i havsmiljön. TBT verkar hormonstörande och medför att honor utvecklar hanliga könsorgan – ett fenomen som kallas imposex. Indikatorn B.2.3 *Effekter av organiska tennföreningar på snäckor (imposex)* går ut på att klassificera graden av imposex hos indikatorarter.

Miljökvalitetsnorm

Indikatorn B.2.3 *Effekter av organiska tennföreningar på snäckor (imposex)*, tillsammans med indikatorerna B.2.1 och B.2.2 (se separata faktablad för dessa indikatorer), ligger till grund för bedömning av miljökvalitetsnorm B.2¹, enligt HVMFS 2012:18.

Metod

Övervakning ska ske enligt indikator 8.2A i bilaga 2.

För att bedöma om målvärdet klaras ska data från övervakningsprogrammet ovan användas. Årsmedelvärden av Vas Deferens Sequence Index (VDSI), i respektive bedömningsområde ska beräknas per art och användas för trendanalysen och jämförelse med målvärdet. Tidsperioden för bedömningen är i normalfallet 6 år.

Detaljerad beskrivning

Övervakningen ska ske enligt Havs- och vattenmyndighetens övervakning *Biologiska effekter av organiska tennföreningar* där det finns ytterligare hänvisningar till Naturvårdsverkets undersökningstyp. I Sverige används nätsnäcka (*Tritia nitida*) och stor tusensnäcka (*Peringia ulvae*) som indikatorarter. Nätsnäcka används generellt längs västkusten, medan stor tusensnäcka används från Skåne och upp till Stockholmsområdet. Mätningarna sker kustnära vid referenslokaler utan närliggande föroreningskällor, respektive lokaler belastade av historiska TBT-föroreningar som naturhamnar, marinor och hamnar. Snäckorna samlas in med håv eller fångas i fällor och transporteras levande till laboratoriet där de sövs med magnesiumklorid innan skalen knäcks och djuren plockas ut med pincett. Analys av imposex sker i stereolupp.

Graden av imposex klassificeras sedan enligt Vas Deferens Sequence Index (VDSI), vilket är ett mått på utvecklingen av sädesledare och pseudopenis hos honsnäckorna. Då imposex inte är reversibelt utförs även kemiska analyser för att bekräfta att effekterna beror på en pågående exponering för organiska tennföreningar. Detta görs främst på långlivade arter som exempelvis nätsnäckan.

Bedömning görs per provtagningslokal och uppmätt VDSI (baserat på 50 djur) används för jämförelse med tröskelvärdet enligt indikator 8.2A i HVMFS 2012:18. Tröskelvärdet klaras då 95:e percentilen av uppmätt VDSI är lägre än tröskelvärdet.

Tröskelvärdet för nätsnäcka enligt indikator 8.2A i HVMFS 2012:18 är VDSI 0,3. Ett VDSI för en lokal som är signifikant under 0,3 anses visa att exponeringen för TBT är nära noll. Tröskelvärdet för stor tusensnäcka är 0,1. Att tröskelvärdet för stor tusensnäcka satts lägre än för nätsnäcka

1 Miljökvalitetsnorm B.2: Farliga ämnen i havsmiljön som tillförs genom mänsklig verksamhet får inte orsaka negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.

Havs och Vatten myndigheten

beror på att stor tusensnäcka inte är lika känslig för exponering av TBT vilket avspeglar sig i parametern VDSI. De mer uttalade stadierna av imposex (VDSI-stadium 3–6) ses därför inte lika ofta.

Målvärde

När årsmedelvärdet för VDSI inte uppvisar någon ökande trend. Bedömningsområden som överskrider tröskelvärden i indikatorn 8.2A ska uppvisa nedåtgående trend. Om flera arter förekommer i samma bedömningsområde ska alla arter klara målvärdet.

Bakgrund och princip för målvärdet

Målvärdet syftar till att kontinuerligt minska graden av imposex tills dess att god miljöstatus uppnås, och därefter upprätthålla god miljöstatus.

Bedömningsområde

Bassänggrupperna Västerhavet och Egentliga Östersjön enligt *bilaga 1* kartorna 3–4 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter [HVMFS 2012:18](#).

Referenser

[Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter \(HVMFS 2012:18\) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.](#)